

TREĆA DOB U DIGITALNO DOBA

Impressum:

Naslov:

Treća dob u digitalno doba

Izdavač:

Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu

Autori:

izv. prof. dr. sc. Lana Ciboci Perša

prof. dr. sc. Danijel Labaš

prof. dr. sc. Igor Kanižaj

Lektura:

prof. dr. sc. Danijel Labaš

Dizajn, grafička priprema:

Prsten d.o.o., Dubrovnik

Tisak:

Becker

Fotografije:

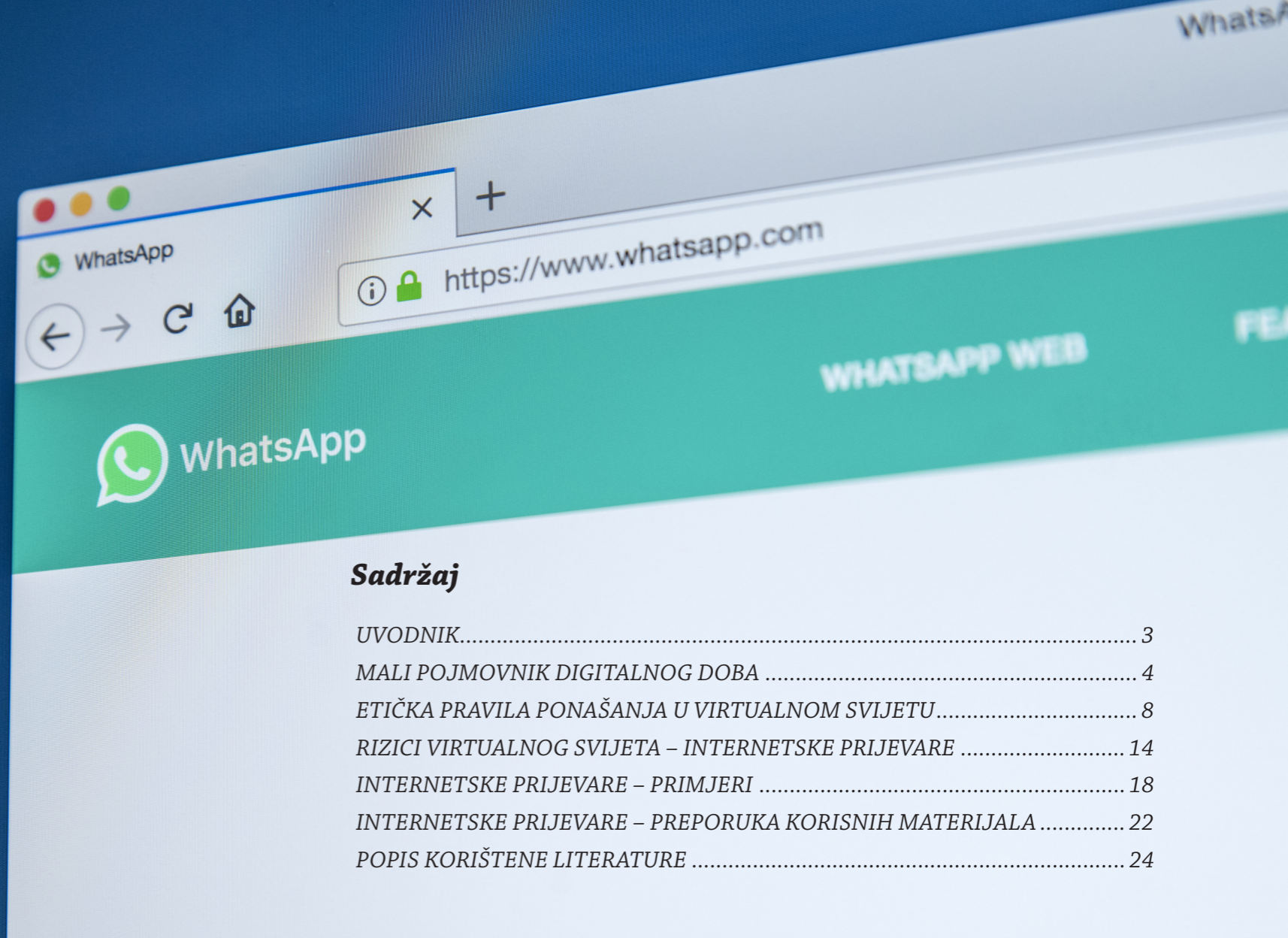
Shutterstock, Envato Elements

Zagreb, 2024.

Tiskano uz potporu Grada Zagreba 2024. godine u sklopu projekta „Online seniori”.

Sadržaj ovog priručnika u isključivoj je odgovornosti Društva za komunikacijsku i medijsku kulturu i ne odražava stav Grada Zagreba.

Sadržaj

UVODNIK.....	3
MALI POJMOVNIK DIGITALNOG DOBA	4
ETIČKA PRAVILA PONAŠANJA U VIRTUALNOM SVIJETU.....	8
RIZICI VIRTUALNOG SVIJETA – INTERNETSKJE PRIJEVARE	14
INTERNETSKJE PRIJEVARE – PRIMJERI	18
INTERNETSKJE PRIJEVARE – PREPORUKA KORISNIH MATERIJALA	22
POPIS KORIŠTENE LITERATURE	24

Uvodnik

Dragi čitatelji,

s razvojem digitalnih tehnologija svijet je postao povezaniji nego ikad prije, a digitalni alati postali su dio naše svakodnevice, oblikujući način na koji radimo, učimo, komuniciramo i provodimo slobodno vrijeme. Osobe starije životne dobi, kao i mlađe generacije, sve više koriste ove tehnologije kako bi komunicirali s članovima obitelji i prijateljima, pretraživali informacije ili se jednostavno zabavljali. S obzirom na to, važno je razumjeti kako se sigurno kretati kroz virtualni svijet.

Ova brošura osmišljena je s posebnom pažnjom prema potrebama i izazovima generacije baby boomersa. Vi ste generacija koja je odrasla u vrijeme velikih promjena – od brzog razvoja industrije do prvih koraka tehnologije u svakodnevnom životu. Kroz te ste godine pokazali nevjerojatnu sposobnost prilagodbe i usvajanja novih znanja, a sada je prilika da zajedno istražimo kako digitalne tehnologije mogu dodatno obogatiti vaše živote. One vam omogućuju ne samo da ostanete u kontaktu s dragim osobama, već i da otkrijete nove interese, proširite horizonte i ostanete informirani o svijetu oko vas.

Međutim, uz prednosti dolaze i određeni rizici. Baby boomersi često se suočavaju s pitanjima vezanima uz sigurnost na internetu, poput prevara i zaštite privatnosti. Ova brošura istražuje ključne aspekte digitalnog svijeta – od zaštite privatnosti, prepoznavanja online prevara do zaštite lozinki. Uz to, digitalni svijet sa sobom donosi i nova pravila ponašanja te komunikacijske norme koje mogu biti zbunjujuće. Stoga smo ovu brošuru osmislili kao vaš vodič kroz sve te aspekte, kako bismo vam pomogli da izbjegnute neugodne situacije i osjećate se samouvjereno dok koristite tehnologiju.

Naš cilj je osnažiti vas s potrebnim znanjima i vještinama kako biste se osjećali sigurno i samouvjereno dok uživate u prednostima digitalne tehnologije. Bez obzira na to jeste li tek početnik ili već imate određeno iskustvo, vjerujemo da ćete pronaći korisne informacije koje će vam pomoći da se snađete u virtualnom okruženju.

Lana, Danijel i Igor

Mali pojmovnik digitalnog doba¹

Algoritmi su računalne funkcije koje su neophodne kako bi se mogla organizirati velika količina informacija do kojih možete doći na internetu. Algoritmi pružaju „personalizirano iskustvo“, pri čemu primjećujemo da nam oni odabiru jedne, ali uskraćuju druge informacije pa često na temelju te „algoritamske personalizacije“ ne vidimo drugačija mišljenja, najčešće ona koja se razlikuju od naših (kako bismo ih mogli usporediti), jer algoritmi prilagođavaju sadržaje na temelju onoga što više volimo, ali i na temelju naših ranijih pretraživanja na internetu i društvenim mrežama.

Avatar je fotografija, slika (ikona) ili korisničko ime koje predstavlja određenu osobu u online komunikaciji na raznim forumima i društvenim mrežama.

Bluetooth je naziv za bežični prijenos podataka i govora, omogućuje povezivanje naših prijenosnih i stolnih računala, računalne opreme, mobilnih telefona, kamera i drugih digitalnih uređaja.

¹ Ovaj „Mali pojmovnik digitalnog doba“ nastao je na temelju najčešće postavljenih pitanja sudionika našeg projekta „Online seniори“ te na osnovu navedene literature iz koje možete naučiti još puno toga. Projekt od 2020. provodimo uz potporu Grada Zagreba.

Čavrljanje ili „chatanje“ (chat) je komunikacija porukama između dva ili više korisnika preko računala i računalne mreže u stvarnom vremenu. Pri tome su poruke vrlo kratke, a svaki korisnik ih vidi čim ih njegov sugovornik pošalje.

Elektroničko nasilje je svaka komunikacijska aktivnost koju pojedinac ili grupa koristi kako bi naštetila drugoj osobi napadajući je putem interneta ili mobilnog telefona.

Govor mržnje podrazumijeva sve oblike izražavanja kojima se šire, raspiruju, potiču ili opravdavaju rasna mržnja, ksenofobija, antisemitizam ili drugi oblici mržnje temeljeni na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu agresivnim nacionalizmom i etnocentrizmom, diskriminacijom ili neprijateljstvom prema manjinama, imigrantima, ili ljudima imigrantskog podrijetla (Preporuka o govoru mržnje Ministarskog odbora Vijeća Europe, No. R 97/20).

Hashtag („ljestve“) je naziv za simbol #. Posrijedi je način povezivanja korisnikovih postova na društvenim mrežama s drugim objavama na istu temu ili temu koja je u trendu. Pretražujući određeni hashtag korisnici mogu pronaći ili vidjeti sve javne objave koje ga imaju.

Internet označava mnoge stvari, ali u izvornom obliku na svjetskoj ili globalnoj razini predstavlja velik broj ili gomilu računalnih mreža koje su povezane na dogovornoj osnovi i koje među sobom razmjenjuju podatke svojim protokolom. Danas se internet smatra prekretnicom, i to ne samo u tehnologiji, već i u načinu života.

Kolačići (cookies) nama kao krajnjim korisnicima na neki način osiguravaju pristup traženim internetskim stranicama te omogućuju da rezultati pretraživanja interneta budu prilagođeni interesu svakoga od nas kao korisnika, prateći naše aktivnosti na mreži. Ukratko, kako piše Irena Petrović, „kolačići pamte naše preferencije, ono što smo kliknuli, naše lozinke ali služe i za digitalni marketing, jer pomoću njih dobivamo oglase koji odgovaraju našim željama i potrebama.“

Malware kao zlonamjerni programi ili kodovi prijetnja su računalima i njihovoj sigurnosti koju ugrožavaju računalni špijuni (eng. spyware), virusi, računalni crvi, trojanci i botovi. Riječ je o veoma rasprostranjenim programima koji mogu evidentirati sve što utipkate na računalu, napraviti snimke ekrana, ukrasti dokumente i datoteke i otvoriti skrivena zadnja vrata do vašeg računala. Ove informacije se zatim šalju osobi koja je instalirala neki od navedenih programa.

Mobilni podaci su internetski sadržaj koji se isporučuje mobilnim uređajima kao što su pametni telefoni i tableti putem bežične mobilne veze. Mobilne podatke koristite (trošite) kada

pristupate web stranicama ili koristite mobilne aplikacije, jer vaši uređaji primaju i prenose podatke s interneta.

Phishing je prevara koja korisnika navodi na otkrivanje korisničkog imena i lozinke i upisivanje u krivotvorenu internetsku stranicu.

Spam je neželjena elektronička pošta, najčešće u obliku reklama i lažnih oglasa koja može biti i opasna ako u sebi sadržava virus koji otvaranjem poruke može naštetiti računalu.

Trolanje je namjerno učestalo širenje sarkastičnih komentara na društvenim mrežama ili forumima upućenih slučajno odabranoj osobi s ciljem izazivanja sukoba.

Utjecajnik (engl. influencer) je osoba koja vlastitim utjecajem izaziva promjene načina na koji se ljudi ponašaju, primjerice uporabom društvenih mreža. Oni preko svoga bloga, kanala na YouTubeu ili na nekoj društvenoj mreži kao što su Facebook, Instagram ili TikTok nama kao korisnicima dopuštaju da „zavirimo“ u njihov svakodnevni život i pratimo njihove aktivnosti. Mladima često predstavljaju životne uzore, a potrebno je upozoriti i na činjenicu da mnogi od njih u svojim objavama zapravo prikriveno oglašavaju neke proizvode, usluge, tvrtke ili ustanove.

Wi-Fi Hotspot je pristupna točka za bežično spajanje na internet.

Etička pravila ponašanja u virtualnom svijetu

Na internetu možete pronaći cijeli niz pravila etičnoga ponašanja, a mi vam prvo predstavljamo ona koja je u članku „Internetski bonton / Pravila lijepog ponašanja na internetu“ zapisao Damjan Tomšič², koji na početku i ističe da „internet nije samo mreža računala, nego i velika neformalna zajednica ljudi s vlastitim kodeksom ponašanja. Svi znamo da kultura ponašanja nije nešto s čim se rodimo, već nešto što stječemo odgojem. Zato vam Oblak Znanja donosi nekoliko savjeta vezanih uz komunikaciju putem interneta:

1. Na tuđim web stranicama, blogovima ili forumima ponašajte se kao pristojan gost, što podrazumijeva uljudno ponašanje i lijepo izražavanje.
2. Uvijek se pitajte tri stvari: Jesu li informacije koje šaljete - dobre, istinite i korisne?
3. Pri citiranju ili preuzimanju tekstova uvijek navedite i njihov izvor ili autora.
4. U dopisivanju ne upotrebljavajte velika slova jer će ona izgledati kao da galamite ili vičete. Ovo je ujedno i prilika da usavršite pravilno pisanje velikih i malih slova.

5. Nemojte psovati, lagati, vrijeđati, prijetiti i biti nasilni prema drugima.

6. Ne sudjelujte u tračevima i raspravama u kojima se nekoga ogovara, već radije nastojte nekome uljepšati dan.

7. Kada oblikujete svoj profil i stavljate svoju fotografiju, upitajte se kako bi se osjećali da tu sliku vidite u dnevnim novinama.

8. Nigdje na internetu ne objavljujte osobne podatke o svojim prijateljima, sadržaj vaše elektroničke komunikacije ili fotografije, a da za to prije niste dobili njihovu suglasnost.

9. Ne raspravljajte s onima koji ismijavaju nečiji izgled ili osobine, odnosno koji potpiruju vjerske, nacionalne, rasne, spolne ili bilo koje druge sukobe. Najbolja reakcija na provokacije jest - ne reagirati.

10. Ne šaljite svojem prijatelju za rođendan e-mail, već ga nazovite telefonom ili ga posjetite. Rođendan je stvarni, a ne virtualni događaj.

11. Nemojte slati poruke i odgovarati na njih kad ste ljuti. Na internetu uvijek ostaje pisani trag koji netko može upotrijebiti protiv vas.

12. Za krojenje pravde u stvarnom životu odgovorni su policija i sudstvo, a na internetu administratori i moderatori. Ne upuštajte se u samostalne akcije, već se u slučaju kršenja zakona ili pravila pristojnog ponašanja obratite njima za pomoć.

13. Ne šaljite poruke intimnog sadržaja jer ih uvijek netko može pročitati zbog čega vama ili primatelju poruke poslije može biti žao.

14. Ne činite ništa što je protuzakonito ili što je u suprotnosti s moralnim normama.

15. Ako naiđete na čiji otvoren sandučić elektroničke pošte, odjavite se s njega i zatvorite ga. Pravilo o neotvaranju i nečitanju tuđih pisama jednako vrijedi i na internetu.

16. Ne šaljite poruke za koje niste sigurni da ih ljudi žele primiti, primjerice, reklamne poruke, lančana pisma, teške datoteke ili neprimjerene sadržaje.

17. Predstavljanje tuđim imenom strogo je zabranjeno.

18. I za kraj. Ne činite drugima ono što ne želite da drugi čine vama.“

² Izvor: <http://www.oblakznanja.com/2012/01/internetski-bonton-pravila-lijepog-ponasanja-na-internetu/>

I Hrvatska akademska i istraživačka mreža -

CARNET donijela je „Pravila ponašanja na internetu” ili „Internetski bonton”³. Ta su pravila podijelili u dvije grupe, to jest na „pravila ponašanja u privatnoj komunikaciji osobe s osobom“ (koje se odnose prije svega na e-mail) i na „pravila ponašanja u komunikaciji unutar grupe ljudi (koja se odnose na komunikacijske usluge kao što su news grupe, distribucijske liste, forumi i IRC).

Iz prve skupine „**Pravila ponašanja u privatnoj komunikaciji osobe s osobom**” povedite računa o sljedećem:

- **Autorska prava:** Kada šaljete kopije ili reprodukcije dokumenata, slika i sl. pazite na autorska prava vlasnika dokumenta. Vjerojatno znate da kršenje autorskih prava nije samo odraz lošeg ponašanja nego je i protuzakonito.
- **Neželjeni sadržaji, lančana pisma, komercijalni oglasi i oglašavanje:** Takve poruke nije poželjno slati, posebno ako niste sigurni da ih primatelj doista želi primiti i pročitati. Vodite računa i o tome da slanje oglasa - ako biste na njima htjeli zaraditi - nije dopušteno, a u nekim je zemljama pod određenim uvjetima i kažnjivo.

³Izvor: https://www.carnet.hr/pravila_ponasanja_na_internetu_internet_bonton, pravila su nastala na temelju ovoga teksta: <http://www.ietf.org/rfc/rfc1855.txt>

- **Veličina poruke i privitci:** Koliko je god moguće, izbjegavajte predugačke poruke, posebno ako sadrže fotografije ili neke druge dokumente koji su veliki, što može izazvati revolt primatelja zbog dugog preuzimanja i učitavanja.

- **Poznavanje rada s programom za slanje e-pošte (e-mail):** Korištenje programa za slanje e-pošte zahtijeva učenje, isto kao i bilo kojeg drugog programa.

Internetski bonton za juniore i seniore

Konačno, dobro je znati da internetski bonton i pravila lijepoga ponašanja vrijede jednako za sve sudionike u virtualnom prostoru, koja smo prikazali i u našoj edukativnoj brošuri „Poštivanje sebe i drugih u virtualnom svijetu“, a to znači da vrijede jednako i za djecu i mlade, kao i za starije osobe te da svi zajedno u virtualnom prostoru trebamo čuvati dostojanstvo svakoga od nas.

Konkretno, to znači da se prema svojim sugovornicima moramo odnositi s poštovanjem i pridržavati se sljedećih pravila lijepog ponašanja:

- Izbjegavajte korištenje velikih tiskanih slova jer u virtualnoj komunikaciji ona podrazumijevaju da ste ljuti te da na nekoga podižete glas ili vičete.*
- Nemojte psovati i koristiti druge neprimjerene vulgarne izraze.*
- Razmislite prije nego odgovorite na poruke u ljutnji, kasnije bi vam moglo biti žao.*
- Nemojte vrijeđati, ponižavati, prijetiti ili biti nasilni prema drugim osobama u virtualnoj zajednici.*

- Kako bi poruka bila pravilno shvaćena, koristite emotikone koji su važan dio virtualne komunikacije. No, i s njima treba pripaziti jer oni nikada ne mogu u potpunosti prikazati stvarno raspoloženje osobe. Treba paziti i na količinu emotikona koji se koriste u komunikaciji. Sve što se koristi u pretjeranim količinama, pa tako i emotikoni, može iritirati osobe s kojima komuniciramo.*
- Prilikom preuzimanja i objave sadržaja s interneta, uvijek navedite izvor i na taj način poštuju autorstvo drugih. Sigurno ne biste voljeli da netko uzme nešto vaše i koristi se time bez vašeg dopuštenja.*
- Ako naiđete na otvorene profile/ račune drugih osoba, odjavite se i ne čitajte njihove privatne poruke. Sigurno ne biste voljeli da netko čita vaše privatne poruke.*
- Poštujte zakone i pravila internetskih stranica i aplikacija koje koristite.*

Rizici virtualnog svijeta – internetske prijevare

Iako korištenje digitalnih tehnologija uvelike obogaćuje naše živote, osobito je važno paziti na brojne prevare koje su sve češće u virtualnom prostoru. Bilo da kupujete na internetu, obavljate novčane transakcije, pretražujete informacije o zdravlju ili jednostavno zaprimite poruku

ili e-mail nepoznatog pošiljatelja koji vas moli za pomoć ili vam nudi romantičnu vezu, morate promisliti prije poduzimanja bilo kakvih koraka i uvjeriti se da je riječ o sigurnoj aktivnosti.

Posljednjih godina na brojne prevare upozorava policija, banke pa čak i pošta. Tako Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske na svojim stranicama upozorava na sedam najčešćih financijskih prevara na internetu:

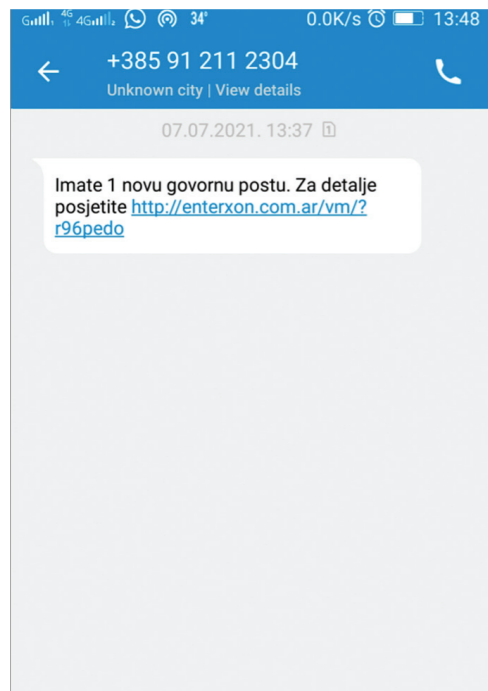
- **Romantične prijevare:** varalice se pretvaraju da su zainteresirane za romantičnu vezu pri čemu često koriste društvene mreže ili e-poštu za uspostavljanje kontakta.
- **Krađa osobnih podataka:** vaše osobne informacije prikupljaju se kroz kanale društvenih mreža te je stoga izrazito važno da razmislite prije nego bilo što podijelite na društvenim mrežama – od informacija do fotografija i video materijala.
- **Krađa identiteta:** prevaranti preko telefonskog poziva, e-pošte i/ili SMS poruke pokušavaju osobu navesti na dijeljenje osobnih, financijskih ili sigurnosnih podataka.
- **Direktorska prijevarena:** varalice se pretvaraju da su vaši šefovi ili nadređeni u organizaciji i prijevarom vas navode da uplatite novčani iznos na lažni račun ili da neovlašteno doznačite novce s poslovnog računa.

- **Prijevarena s računima:** varalice se pretvaraju da su vaši klijenti/dobavljači i navode vas da platite buduće račune na drugi bankovni račun.
- **Krivotvorene mrežne stranice banaka:** koristi se lažna e-pošta banke s poveznicom na krivotvorenu mrežnu stranicu. Jednom kada kliknete na poveznicu, koriste se razne metode prikupljanja vaših financijskih i osobnih informacija. Stranica izgleda kao i prava mrežna stranica uz nekoliko malih razlika.
- **Investicijske prijevare i prijevare u online kupovini:** navede vas da mislite da ste na tragu pametnog ulaganja (kriptovalute, dionice, obveznice, plemeniti metali, strana zemljišta ili alternativna energija). Znakovi prepoznavanja su ponude koje obećavaju brzu značajnu dobit i uvjeravaju u sigurnost investicije.

Kako ističu iz Hrvatske udruge banaka, banke i policija vas nikada neće nazvati na telefon i zatražiti od vas PIN, lozinke, kôd za prijavu ili kôd za autorizaciju transakcija. Ako vas netko nazove ili pošalje poruku te traži od vas navedene podatke, vrlo je vjerojatno riječ o prevari.

Internetske prijevare - primjeri

Izvor: <https://www.facebook.com/HAKOM/photos/pb.100064352692864.-2207520000/4176575582400502/?type=3>
Izvor: <https://policija.gov.hr/vijesti/upozorenje-o-zlonamjernoj-elektronickoj-posti-8392/8392>

Broj : 004598-0390094-6548/004-9405/34-00.
Utorak, 5. studenog 2024

Ul. grada Vukovara 33, 10 000 Zagreb

OBAVIJEST O POZIVU POLICIJE

Kao ravnatelj operacija Odjela kriminalističke policije pri Hrvatskoj policiji, šaljem vam ovu službenu obavijest kako bih vas informirao da je protiv vas pokrenut pravni postupak.

Ovaj postupak proizlazi iz ciljanog napora za suzbijanje porasta kriminalnih aktivnosti na internetu, posebno cyberpornografije, dječje pornografije i ekshibicionizma. Stoga je provedena temeljita istraga u uskoj suradnji s Hrvatskom policijom, Nacionalnim centrom za analizu web stranica pornografije, dječje pornografije i cyber-difuzije, kao i s Jedinicom za istraživanje cyberneta Europol-a. Nakon temeljitih istraživanja, utvrđeno je da ste navedeni među odgovornima za ove kriminalne radnje, kako je zabilježeno u našem istražnom izvješću. Važno je istaknuti da je zakonodavac uveo strože kazne za kaznena djela i prekršaje, sukladno Kaznenom zakonu, počinjene putem telekomunikacijskih mreža. Važno je napomenuti da ove radnje podliježu pažljivom nadzoru nadležnih vlasti, posebice Hrvatske policije.

Molimo vas da nam dostavite vaše opravdanje u roku od 48 sati radi detaljne analize. Ako ne bude odgovora nakon ovog roka, optužbe protiv vas će biti održane. Stoga će biti izdan nalog za uhićenje i bit ćete pozvani pred pravosudnim vlastima suda u vašem području. Osim toga, vaše ime bit će upisano u Nacionalni registar seksualnih prijestupnika i ovaj kazneni slučaj bit će priopćen medijima i organizacijama koje se bave borbom protiv ovih zloupotreba.

Molimo vas da nam svoj odgovor pošaljete na sljedeću e-mail adresu:

Adresa e-pošte : grdamir.hpmap@outlook.com

Molim vas, primite izraze mojeg poštovanja.

Ivan GRGIĆ
Ravn. operacija
Odjel kriminalističke policije
Hrvatska policija

26. 03. 2024.

Za Vas smo zaprimili paket LD124402390HR. Želite li preusmjeriti paket, kliknite na poveznicu <https://dostava.posta.hr/BDeoc5X>. Paketomati su prilagođeni vama. Preuzmite pakete na jednoj od 300 lokacija, kad god želite, bez čekanja dostavljača i bez čekanja u redu. Hrvatska pošta.

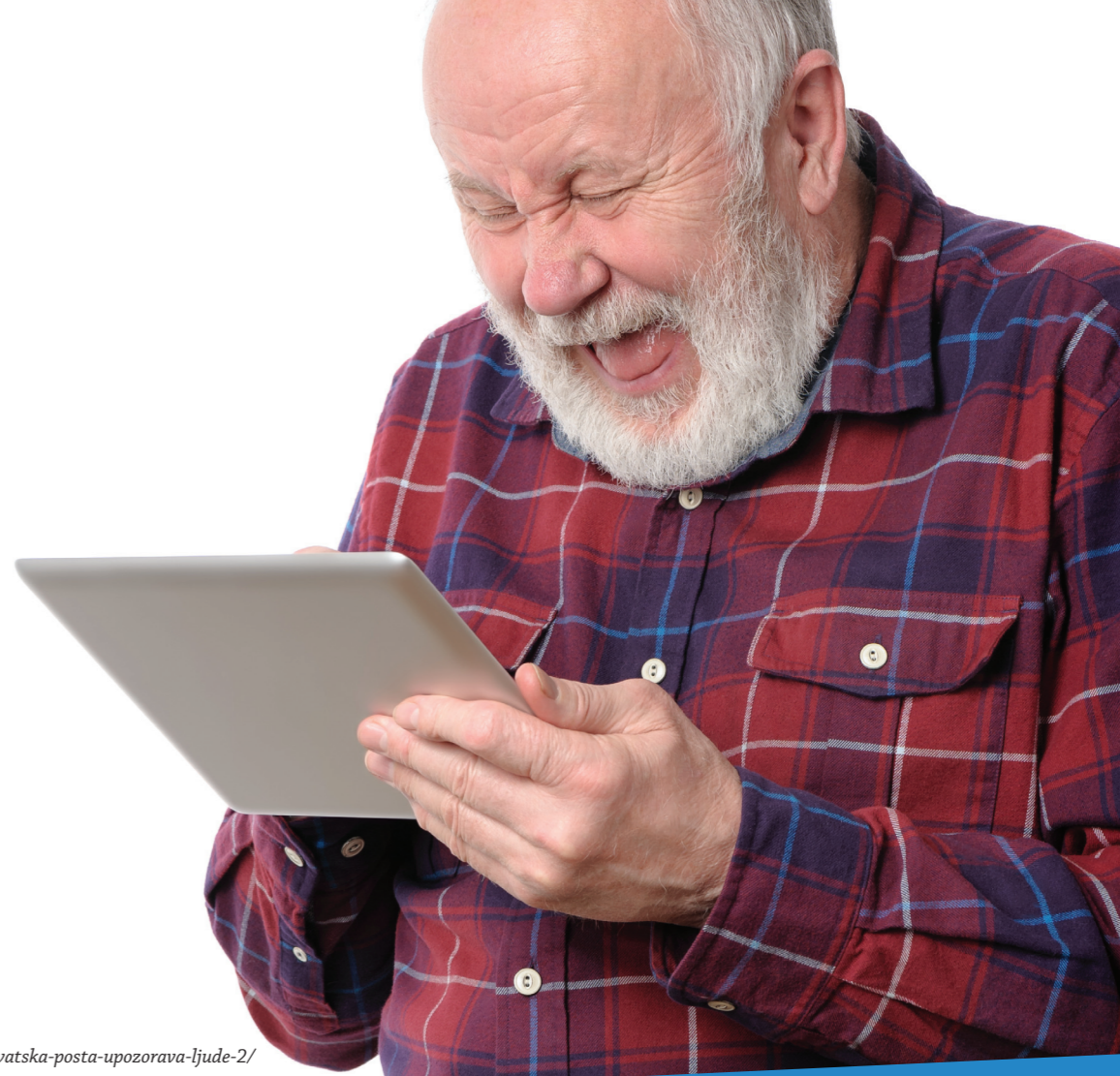
19:23

Jučer

Paket LD124402390HR je na dostavi. Pri preuzimanju trebate platiti pouzeće 21.54eur. Hrvatska pošta

8:46

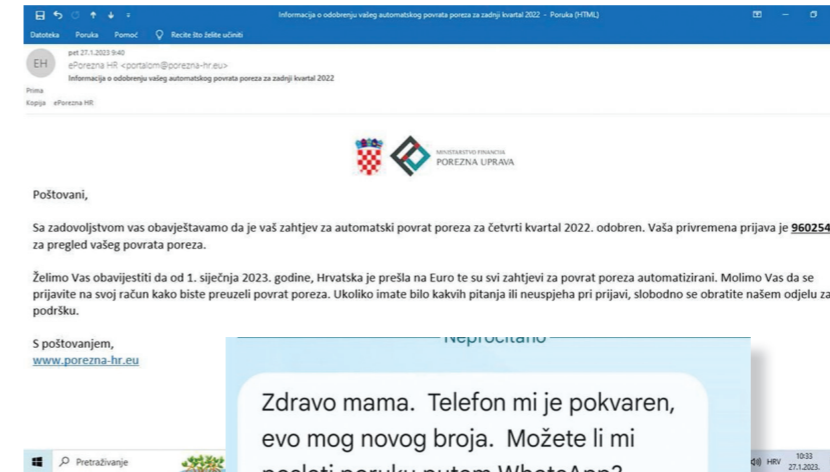
Izvor: <https://slavonijainfo.com/siri-se-nova-sms-prevara-hrvatska-posta-upozorava-ljude-2/>

Internetske prijave - primjeri

Izvor: <https://lidermedia.hr/financije/oprez-na-mail-pocele-stizati-lazne-phishing-poruke-porezne-uprave-148421>
Izvor: <https://primorsko-goranska-policija.gov.hr/vijesti/roditelji-pripazite-ako-dobijete-ovakav-sms/31893>
Izvor: <https://policija.gov.hr/vijesti/upozorenje-o-zlonamjernoj-elektronickoj-posti-6640/6640>

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo unutarnjih poslova
Ravnateljstvo policije

RAVNATELJSTVO DRŽAVNE POLICIJE

PRAVNI PODNESAK
Za potrebe pravne istrage

Ja sam ANTONIO GEROVAC, načelnik Ureda kriminalističke policije RH i voditelj Odjela za međunarodnu policijsku suradnju (INTERPOL).

Nakon zapljene cyber infiltracije, u suradnji s Nacionalnim centrom za analizu pornografije, dječje pornografije i cybercast stranica (CNAIP) i Službom za analizu Međunarodne organizacije kriminalističke policije (INTERPOL), kontaktirao sam vas kako bih vas obavijestio da ste predmet na određene pravne postupke, uključujući:

- * PEDOPORNOGRAFIJA
- * PORNOGRAFSKE WEB-STRANICE
- * CYBER PORNOGRAFIJA
- * PEDOFILIJA
- * EGZBIIIONIZAM

Pozivamo vas da poslušate e-mail, poštom na sljedeću adresu, zapišite svoja obrazloženja kako bi se mogla istražiti i revidirati, kako bi se kazne mogle potvrditi; ovo je prekratko razdoblje od 72 sata4.

nakon isteka roka, prenijet ćemo vaš slučaj tužitelju nadležnom za vaš slučaj da izda nalog za vaše uhićenje.

Dakle, bit ćete evidentirani kao seksualni prijestupnik, a vaš će slučaj također biti medijski izložen, tako da se vaše djelovanje mora proširiti u široj javnosti kako biste izbjegli ponavljanje kaznenog djela i time odvratili druge kandidate od takve prakse.

Sada ste testirani.

Col. ANTONIO GEROVAC
ravnatelj kriminalističke policije RH
Voditeljica Međunarodne policijske suradnje
Ravnateljstvo hrvatske policije

Internetske prijevare - preporuka korisnih materijala

Do sada je već objavljeno jako puno korisnih materijala čiji je cilj osvijestiti građane o opasnostima i rizicima digitalnih prijevara.

- **Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (HAKOM) - Katalog prevara na internetu i Kviz o sigurnosti na internetu**

HAKOM već dugi niz godina radi na osvještavanju javnosti i upozoravanju korisnika na opasnost od digitalnih prevara. U Katalogu se navode neki od najčešćih oblika prevara. Istovremeno, ako želite testirati vlastito poznavanje prepoznavanja prijevara i drugih digitalnih rizika, riješite kviz o sigurnosti na internetu.

U nastavku navodimo neke od njih te vas potičemo da ih pročitate kako biste što sigurnije koračali digitalnim medijskim prostorom.

- **Nacionalni CERT - iffy.cert.hr, servis za provjeru internetskih trgovina**

CERT je ustanovio da postoji više od 6000 lažnih internetskih trgovina koje najčešće imitiraju poznate modne brendove, a kreirane su s ciljem krađe osobnih podataka i finansijskih sredstava građana. CERT iffy je besplatni servis pomoću kojeg građani mogu jednostavno provjeriti internetsku trgovinu prije nego naruče proizvod putem iste.

- **Hrvatska udruga banaka – Zaštitite se od prijevara**

U brošuri namijenjenoj osobama starije životne dobi, Hrvatska udruga banaka daje korisne savjete što učiniti u slučaju lažnih telefonskih poziva, e-pošte ili SMS poruka. Savjete potražite na:

- **Europol**

Ilustrirani prikaz svih oblika prijevara, zajedno sa smjernicama, objavio je i Europol. Smjernice i oblike prijevara potražite na:

Popis korištene literature

- Begović, S. (n.p.). *Malware – što je i kako se zaštititi?* Dostupno na: <https://plaviured.hr/vodici/malware-sto-je-i-kako-se-zastititi/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Carnet: Hrvatska akademska i istraživačka mreža
- Childnet (2017). *Online etiquette or 'netiquette' – The dos and don'ts of online communication.* Dostupno na: <https://www.childnet.com/blog/online-etiquette-or-netiquette-the-dos-and-donts-of-online-communication/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (2019). *Poštivanje sebe i drugih u virtualnom svijetu – Nastavni materijali za osnovne škole za učenike od 5. do 8. razreda.* Dostupno na: <https://www.medijiskapismenost.hr/wp-content/uploads/2019/04/Postivanje-sebe-i-drugih-u-virtualnom-svijetu.pdf>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Ciboci, L., Osmančević, L., Preselj, V. (2018). *Svijet interneta na dlanu.* Dostupno na: <https://djecamedija.org/wp-content/uploads/2021/09/Svijet-interneta-na-dlanu.pdf>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Francuz, M. (2024). *Širi se nova SMS prevara, Hrvatska pošta upozorava ljude.* Dostupno na: <https://slavonijainfo.com/siri-se-nova-sms-prevara-hrvatska-posta-upozorava-ljude-2/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Gül, E. A. (2019). *Netiquette in Online Communications: Youth Attitudes towards Netiquette Rules on New Media.* U: Lang, P. (ur.). *New Approaches in Media and Communication*, DOI: 10.3726/b15661
- HAKOM (2021). <https://www.facebook.com/HAKOM/photos/pb.100064352692864.-2207520000/4176575582400502/?type=3>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Hambrige, S. (1995). *Netiquette Guidelines.* Dostupno na: <http://www.ietf.org/rfc/rfc1855.txt>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Heitmayer, M., Schimmelpfennig, R. (2023). *Netiquette as Digital Social Norms.* *International Journal of Human-Computer Interaction*, 40 (13), 3334–3354. <https://doi.org/10.1080/10447318.2023.2188534>
- Jokić, B., Ristić Dedić, Z., Šimon, J. (2022). „U potrazi za mjerom između školskog igrališta i TikToka. *Perspektive djece i mladih o korištenju digitalnih tehnologija.*“ Dostupno na: https://www.wadadmin.idi.hr/uploads/Upotrazizamjeromizmedjuskolskogigralistai_Tik_Tok_a_FINAL_IDIZ_8fb5eb975f.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Kaspersky (n.p.). *What is Netiquette? 20 Internet Etiquette Rules.* Dostupno na: <https://www.kaspersky.com/resource-center/preemptive-safety/what-is-netiquette>, pristupljeno 1. prosinca 2024.

- Knez, J. (2023). *Oprez: Na mail počele stizati lažne (phishing) poruke Porezne uprave.* Dostupno na: <https://lidermedia.hr/fi/nancije/oprez-na-mail-pocele-stizati-lazne-phishing-poruke-porezne-uprave-148421>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Leksikon radija i televizije. Dostupno na: https://api.hrt.hr/media/static/doc/hrt_leksikon.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Levak, T., Zekić Eberhard N. (2022). *Vodič za srebrne surfere. Priručnik o internetu i društvenim mrežama za treću životnu dob.* Dostupno na: <https://www.medijiskapismenost.hr/wp-content/uploads/2022/05/brosura-Vodic-za-srebrne-surfere.pdf>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Medijiskapismenost.hr (n.p.) *Pojmovnik.* Dostupno na: <https://www.medijiskapismenost.hr/pojmovnik/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- MUP RH (2022). *Upozorenje o zlonamjernoj elektroničkoj pošti.* Dostupno na: <https://policija.gov.hr/vijesti/upozorenje-o-zlonamjernoj-elektronickoj-posti-6640/6640>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- MUP RH (2024). *Roditelji, pripazite ako dobijete ovakav SMS.* Dostupno na: <https://primorsko-goranska-policija.gov.hr/vijesti/roditelji-pripazite-ako-dobijete-ovakav-sms/31893>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- MUP RH (2024). *Upozorenje o zlonamjernoj elektroničkoj pošti.* Dostupno na: <https://policija.gov.hr/vijesti/upozorenje-o-zlonamjernoj-elektronickoj-posti-8392/8392>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Oral, U. (2023). *Netiquette: Fundamentals of Etiquette in Digital Communication.* *European Journal of Theoretical and Applied Sciences*, 1(5), 833-847. DOI: 10.59324/ejtas.2023.1(5).
- Petrović, I. (2021). *Redovito ih prihvaćate, ali znate li što su zapravo kolačići?* Dostupno na: <https://www.medijiskapismenost.hr/redovito-ih-prihvacate-ali-znate-li-sto-su-zapravo-kolacici/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Preporuka o govoru mržnje Ministarskog odbora Vijeća Europe, No. R 97/20
- Terminologija koja vam je potrebna razumijevanje Metaverzuma. Dostupno na: <https://virtualnastvarnost.net/terminologija-za-razumijevanje-metaverzuma/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Tomšić, D. (2012). *Internetski bonton. Pravila lijepog ponašanja na internetu.* Dostupno na: <http://www.oblakznanja.com/2012/01/internetski-bonton-pravila-lijepog-ponasanja-na-internetu/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Z. K. (2018). *Što je u stvari Wi-Fi Hotspot i koliko je siguran za korištenje?* Dostupno na: <https://pcchip.hr/internet/sto-je-u-stvari-wi-fi-hotspot-i-koliko-je-siguran-za-koristenje/>, pristupljeno 1. prosinca 2024.
- Zgrabljic Rotar, N. (ur.) (2020). *Digitalno doba. Masovni mediji i digitalna kultura 2. Jesenski i Turk.*

